

Sveavägen 57-59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of International Lesbian and Gay Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 501 62 900
forbund@rfsl.se

Hivkansli
+46 8 501 62 905
hivkansli@rfsl.se

Fax
+46 8 30 47 30

Hemsida
www.rfsl.se

Stockholm 2005-10-14

Utrikesdepartementet
103 39 Stockholm

Att: Julia Schalk

RFSL:s synpunkter på förslag till Sveriges SRHR policy

Sammanfattning

RFSL har med stort intresse tagit del av förslaget till SRHR policy för Sverige. Vi välkomnar särskilt att policyn också inkluderar frågor om sexuell läggning.

Ur principiell synpunkt anser RFSL att det finns problem med att skriva ihop sexuell och reproduktion hälsa som ett enhetligt begrepp, då begreppens innebörd riskerar att bli otydliga.

RFSL menar vidare att policyn också bör inkludera människors rätt att välja att inte skaffa barn om de så önskar och ändå ha ett tillfredsställande och säkert sexualliv.

Under avsnittet om svenska fokusområden anser RFSL att den nuvarande skrivningen om möjligheten att stärka kvinnors makt att fora samhället och sina liv inte är tillräckligt stringent utformad. För att en kvinna ska ha förutsättningar att återta makten över sin kropp behöver hon kunskap, inte bara om sina rättigheter utan även om sexualitet och reproduktion i allmänhet och sin egen kropp i synnerhet.

När det gäller avsnittet om ökad fokus på HBT-personer är RFSL positiv till förslaget att ett särskilt avsnitt ingår i policyn. Samtidigt vill vi framhålla att även om HBT-personer är en särskild målgrupp är HBT-personer också en del av befolkningens alla män och kvinnor och berörs därmed av samtliga avsnitt i policyn.

En särskilt viktig fråga, som inte bara berör detta avsnitt gäller transpersoners situation. Enligt RFSL:s mening är det av vikt att tydligt lyfta fram transpersoners situation i det internationella utvecklingssamarbetet.

Slutligen vill RFSL betona att avsnittet om juridiska insatser måste på ett tydligt sätt ta upp det förhållandet att samkönade relationer är helt förbjudna, även mellan vuxna, i ett 70-tal länder. Sverige har inom detta område en viktig roll att spela i utvecklingssamarbetet och detta måste också återspegla sig i policyn.

Övergripande synpunkter

RFSL använder konsekvent begreppet könsidentitet och könsuttryck. I den löpande texten i förslaget till SRHR policy används vid valda tillfällen könsidentitet och i detta avseende genderidentitet, RFSL anser bägge begreppen korrekta men förslår att endast ett av orden används konsekvent så att inte förvirring uppstår.

Kap. 2. VAD MENAS MED SRHR?

Sexuell och reproduktiv hälsa

RFSL anser att det finns problem med att skriva ihop sexuell och reproduktiv hälsa som ett enhetligt begrepp då begreppens innebörd riskerar att bli otydliga. Sexuell hälsa kan uppfattas som enbart ihopkopplat med och beroende av reproduktiv hälsa. Begreppen sexuell hälsa och reproduktiv hälsa bör kunna förstås som frikopplas från varandra och ses som självständiga begrepp.

RFSL anser att texten bör inkludera människors rätt att välja att inte skaffa barn om de så önskar, RFSL förslår därför att i följande mening lägga till (ändring i kursiverat)

”Med reproduktiv hälsa menas att människor ska kunna ha ett tillfredsställande och säkert sexualliv samt möjlighet att skaffa barn eller rätten att välja att inte skaffa barn och själva besluta om, när och hur ofta.”

RFSL anser att sista meningen i första stycket bör utvecklas utifrån exempel på vad sexuell hälsa ytterligare handlar om förutom rådgivning och hälsovård. RFSL förslår att en skrivning läggs till: *Att sexuell hälsa handlar även om rätten till ett icke-reproduktivt, tillfredsställande och hälsosamt sexualliv.*

I slutet av avsnittets sista stycke förslår RFSL att målet för en god sexuell hälsa istället definieras utifrån hur en god sexuell hälsa uppnås (positivt budskap) och inte utifrån hur den inte uppnås (negativt budskap). Skrivelsen kan till exempel lyda: Målet om en god sexuell hälsa uppnås genom att alla människor, oavsett kön, har lika möjligheter, rättigheter och förutsättningar att kunna bejaka sin sexualitet och bestämma över sin egen kropp.

Reproduktiva rättigheter

RFSL anser att det är viktigt att under stycket om reproduktiva rättigheter göra en klar differentiering mellan sexuell hälsa och reproduktiv hälsa (att särskilja begreppen) för att tydliggöra kvinnors rätt till ett sexualliv utan att den ska behöva leda till reproduktion.

Sexuella rättigheter

Under andra stycket, sista meningen, instämmer RFSL med att män har sexuella rättigheter men vill tydliggöra det faktum att kvinnor inte har samma rättigheter. RFSL vill därför att meningen istället ska lyda:

”[...] att män har sexuella rättigheter enligt definitionen och enbart understryker att även kvinnor *ska* åtnjuta samma rättigheter.”

RFSL välkomnar samtliga uppräknade krav till rättigheter särskilt den inkluderande skrivelsen när det kommer till kön och sexuell läggning. RFSL vill dock att punkten ”välja partner” ska uttrycka att det även gäller rätten att välja fler än en partner. RFSL anser därför att lydelsen ska ändras till: ”välja partner/*partners*”.

Kap. 3. SRHR I VÄRLDEN.

RFSL vill uppmärksamma att då avsnittet enbart tar upp situationen i utvecklingsländer borde avsnittet inledningsvis definiera att det enbart tar upp en geografisk begränsad del av ”världen”. Alternativt, om rubriken är ”SRHR i världen” bör situationen i i-länder också tas upp, såsom t.ex. spridning av STI bland unga, bristen på sexualundervisning och HBT-kunskap i skolor, forskning och statistik kring våldtäkter etc.

Längre fram i policyskrivelsen, under avsnittet ”Fattigdomsperspektivet” ges en bred definition av begreppet fattigdom. Är avsikten att begreppet fattigdom i avsnittet om SRHR i Världen ska ha samma innebörd anser RFSL att detta bör tydliggöras genom att definitionen förslagsvis förklaras innan avsnittet.

När det gäller sexuell hälsa och reproduktiv hälsa finns det grova problem även utanför vad som traditionellt benämns som utvecklingsländer. Inom EU, med Polen som exempel, har kvinnor t.ex. inte rätt till sina egna kroppar. HBT-personer utsätts innanför systemet för systematisk diskriminering och trakasserier. Samma problematik återfinns i USA, vilket Amnestys senaste rapport visar. Vidare lyser en god HBT-inklusive sexualupplysning med sin frånvaro i merparten av alla länder i världen.

RFSL anser det anmärkningsvärt att avsnittet helt är i avsaknad av MSM-perspektiv (män som har sex med män) gällande HIV och STI. I sista styckets används Afrika som ett exempel på ett land med hög spridning av HIV. Viktigt att belysa är att även lesbiska kvinnor är en utsatt grupp, då de i inom vissa kulturer, som bland annat förekommer i Afrika, tvingas att av kulturella och sociala skäl gifta sig med heterosexuella män.

4. SVERIGES POLITIK FÖR GLOBAL UTVECKLING

RFSL vill här, åter igen anmärka bristen i att använda begreppen sexuell och reproduktion tillsammans. RFSL menar att det finns en distinkt skillnad mellan sexuella rättigheter och reproduktiva rättigheter. Sexuella rättigheter handlar om rätten till sin sexualitet, oavsett om man är heterosexuell, homosexuell eller bisexuell. Sexuella rättigheter innebär även rätten att få uttrycka sin sexualitet och bejaka den i ett fördomsfritt samhälle. Reproduktiva rättigheter handlar däremot om ens rättigheter vid prevention mot graviditet, säkerhet och vård vid födsel etc. Denna distinktion är viktig att tydliggöra i texten.

Fattigdomsperspektivet

RFSL anser att det är viktigt och bra att det görs ett förtydligande mellan kvinnor och män, flickor och pojkar. Däremot är det olyckligt att en sådan distinktion direkt leder till att människor som inte uppfattar sig och väljer att inte definiera sig som kvinnor, män, flickor eller pojkar inte inkluderas i uppräknningen.

5. SVERIGES FOKUSOMRÅDEN FÖR SRHR I INTERNATIONELLT ARBETE

Stärka kvinnors makt att forma samhället och sina liv

RFSL anser att för att öka kvinnors makt handlar det inte bara om ”att kvinnor känner till sina rättigheter och ges möjlighet att utöva dem”, som skrivelsen lyder, utan även om kvinnors tillgång till kunskap. För att en kvinna ska ha förutsättningar att återta makten över sin kropp behöver hon kunskap. Hon behöver kunskap inte bara om sina rättigheter men även om sexualitet och reproduktion i allmänhet, och sin egen kropp i synnerhet.

Utbildning och dialog om sex och samlevnad

Även i detta avsnitt vill RFSL, såsom i ovan avsnitt, lyfta upp och föreslå ett förtydligande av vikten av utbildning och kunskap för människor att ha makt över sitt eget liv och sin sexuella hälsa och reproduktiva hälsa.

Tillgång till preventivmedel

RFSL förespråkar att det finns fler kön än kvinna och man, transpersoner och intersexuella är exempel på människor som inte passar in i normen för hur och vad en kvinna eller en man anses vara. RFSL menar att det är varje individs rätt att själv definiera sig som man eller kvinna eller välja definiera sig annorlunda eller att låta bli att definiera sig alls utifrån köns kategorier. RFSL förslår därför att i nedan punkt byta ut ”båda könen” till ”alla könen” så att lydelsen blir:

- Sverige stödjer uppbyggnaden av nationella, hållbara system för inköp, distribution och kontroll av relativt billiga preventivmedel av god kvalitet för vuxna och ungdomar av *alla* könen. [...]

Säkra aborter

RFSL instämmer med skrivelsen och anser att det är ytterst viktigt att betona att kvinnor ska ha rätt till sina egna kroppar och tillgång till säkra och lagliga aborter.

Hiv/aids och sexuellt överförbara infektioner

I andra stycket, meningen "[d]etta innebär att det krävs en öppen analys av respektive situation. Om man inte erkänner till exempel HBT-personer (homosexuella, bisexuella och transsexuella) [...]" ska begreppet "transsexuella" bytas ut mot transpersoner. Ordet transpersoner är ett samlingsbegrepp för alla människor vars könsidentitet och könsuttryck skiljer sig från normen. Transpersonsbegreppet förekommer även på andra ställen i den skrivna texten.

Att kvinnor utsätts för våld från "sina egna män" (sista stycket, sista meningen) är inget överraskande anser RFSL. Det patriarkala våldet är en del av samhällsstrukturens maktordning och att kvinnor utsätts för våld i sitt eget hem av män är ett faktum.

Om syftet i avsnittet är att specificera (exemplifiera) våld så anser RFSL att inte bara mäns våld mot kvinnor bör belysas men även mäns våld och våldtäkter mot män och kvinnors våld och våldtäkter mot kvinnor bör uppmärksammas. Till detta bör tilläggas att våldet och våldtäkter kan utövas i nära relationer.

Våld och våldtäkter bör aldrig värderas i kvantitet, dvs. att mäns våld mot kvinnor värderas högre på grund av att omfattningen är större då den heterosexuella befolkningen är större till skillnad från våld i samkönade relationer som kvantitativt är mindre då gruppen är mindre. Maktutövningen och övergreppen är densamma och bör ses med lika hög grad av allvar.

RFSL önskar att göra en tilläggs punkt efter avsnittets näst sista punkt, att;

- Sverige ska arbeta för att särskilda hälsoservisar inrättas med specialkompetens på området män som har sex med män (MSM) och HIV/STI för att nå fram till en målgrupp som annars i mycket högre grad inte skulle gå och testa sig.

Könsrelaterat våld, sexuellt utnyttjande och ofredande

RFSL anser att avsnittet "könsrelaterat våld, sexuellt utnyttjande och ofredande" bör tydliggöra skillnaden och likheterna mellan det våld som specifikt riktas mot kvinnor och övrigt könsrelaterat våld.

Det som skiljs åt och det som är viktigt att specifikt lyfta fram är den patriarkala förklaringsmodellen för en könsmaktsanalys av mäns våld mot kvinnor. För att förstå samhällets uppdelning av två kön, man och kvinna, och mäns överordning, privilegium och makt i samhället måste de patriarkala strukturerna synliggöras.

Däremot är det viktigt att även vara tydlig i att förklara likheter i våld. RFSL menar att all form av våld, sexuellt utnyttjande och ofredande på grund av en människas könsidentitet, könsuttryck och/eller sexuell läggning kan förklaras utifrån normer och strukturer och maktordningar som sorterar människor i olika över- och underordnade positioner i samhället och i förhållande till varandra (t.ex. homosexuella mäns underordnad heterosexuella män men överordnad kvinnor).

RFSL välkomnar att könsrelaterat våld tagits upp även utifrån det våld som drabbar människor som har en könsidentitet eller ett könsuttryck (sättet en individ väljer att uttrycka sig genom t.ex. kläder och kroppsspråk som av samhället anses förbihållet män/maskulint respektive kvinnor/feminint) som skiljer sig från det kön individen fått tilldelats vid födseln.

RFSL vill uppmärksamma om att den sista åtgärds punkten i avsnittet bygger på ett en patriarkal analys som lyfter ut kvinnor som grupp men exkluderar all annan form av könsrelaterat våld.

Ökat fokus på homo- bisexuella och transpersoner (HBT)

RFSL ställer sig positiva till att ett eget avsnitt dedikerats till att synliggöra HBT-personer. RFSL vill dock uppmärksamma att även om HBT är en särskild målgrupp är HBT-personer samtidigt en del av befolkningens alla män och kvinnor och berörs därmed av samtliga avsnitt i policyn.

RFSL ifrågasätter därför helt enkelt placeringen av texten. Eftersom människor utgår från att samhället är heterosexuellt (enligt rådande heteronormativitet) så utgår med all säkerhet läsare från att policyn handlar enbart om heterosexuella.

Strategiskt sätt borde stycket tas upp redan i början av policyn. Detta för att uppmärksamma läsaren om att sexualitet inte bara handlar om heterosexualitet utan även homosexualitet och bisexualitet, och könsidentitet och könsuttryck. Om texten placeras i början ges läsaren en möjlighet till en bredare förståelse för begreppen sexualitet och reproduktion i förhållande till hälsa.

RFSL förslår en förtydligande av följande mening (tilläggsändringen är kursiverad)

Detta innebär att personer som inte identifieras sig som heterosexuella, i väst oftast definierade som homo- eller bisexuella, antingen glöms bort eller medvetet göms undan *eller på andra sätt osynliggörs* i direkta insatser eller i den förda normativa politiken.

Följande mening tar upp gruppen transpersoner. RFSL anser meningen bör följas av en förklaring av vad transperson betyder. RFSL föreslår:

Med transpersoner avses ett samlingsbegrepp för den grupp av människor som alla på olika sätt identifierar sig med ett annat genus än det som vid födseln fastställts åt dem.

När det gäller de avslutande punkterna vill RFSL först påpeka att skrivningen om att ”höja kompetensen” är oklart formulerad, då det inte framgår hos vem kompetensen ska höjas. RFSL anser att hänsyn ska tas till att Sverige bör verka för att sprida HBT-kunskap på en lokal-, kommunal- nationell- och internationell nivå, för att öka förutsättningar för god sexuell hälsa.

Mäns roll och maskulinitet

RFSL anser att avsnittet är bra och viktigt att ta upp. Betydelsefullt att tillägga är att det är oftast samhällets syn på vad en mans roll är och hur han ska uttrycka sin maskulinitet som ligger till grund för vad som leder till våld mot homo- och bisexuella män och transpersoner.

Kapacitetsuppbyggnad

Det är viktigt att vid alla aktiviteter som syftar till kapacitetsuppbyggnad också inkludera HBT-frågor och vikten av att inte acceptera diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Utbildning

”En bra utbildning är således inte bara en investering för den enskilda flickan utan också för hennes framtida barn och för ett lands ekonomiska utveckling.”

RFSL vill uppmärksamma att det är viktigt att inte utgå från att kvinnor per automatik vill ha barn, det bör tydligt framgå att kvinnor ska ha rätt att själv välja huruvida de vill ha barn eller inte.

RFSL anser att avsnittet bör i den löpande texten och i punktform, tydliggöra att utbildning bör inkludera kunskap om marginaliserade och förtryckta grupper i samhället såsom HBT-människor och deras livsvillkor.

Juridiska insatser

Inledningsvis kan konstateras att det är fler än sex länder som har lagstadgat skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning (exempelvis Danmark). Om skrivningen avser grundlagsskydd bör detta framgå. Under detta avsnitt måste också uppmärksammas att homosexuella förbindelser fortfarande är helt förbjudna, även mellan vuxna, i ett 70-tal länder. En särskild punktsats bör därför tillföras med förslagsvis följande formulering

- *Sverige kommer att fortsätta arbeta för att alla länder avkriminaliserar homosexuella förbindelser.*

När det gäller andra punktsatsen är det inte bara flickor och kvinnor som bör få en stärkt rättssäkerhet genom de förslagna åtgärderna utan även HBT-personer.

6. SAMARBETSPARTNERS

Regeringar i samarbetsländer

Det är av stor betydelse att Sverige i sina kontakter med andra regeringar tar upp förbättrande villkor för HBT-personer.

RFSL vill starkt betona vikten av att Sveriges utlandsmyndigheter har HBT-kunskap och kompetens för att på ett tillfredställande sätt kunna uppmärksamma ett HBT-perspektiv i frågan om sexuell hälsa och reproduktiv hälsa med våra samarbetspartners.

Multilaterala institutioner

RFSL anser det av lika stor vikt att uppmärksamma Sveriges ansvar vid samverkan inom och med multilaterala institutioner. RFSL som är ett land som kommit långt i kampen för människors lika rättigheter och möjligheter oavsett sexualitet och könsidentitet, har ett ansvar att lyfta upp ett HBT-perspektiv och föregå med den HBT-kunskap och kompetens som många andra länder saknar.

Europeiska unionen (EU)

Det civila samhället

RFSL är en rikstäckande ideell organisation med hög kompetens och bred expertis inom området HBT-frågor, i synnerhet med fokus på sexuell hälsa och STI och HIV. RFSL anser därför att vi borde ses som en viktig samarbetspart och resurskälla i arbetet för sexuell hälsa och reproduktiv hälsa, både på ett nationellt- och ett internationellt